

Kaj Ádám

„Játszani is engedd”

(Interjú Pásztó András magyartanárral, dramaturggal és diákszínjászórendezővel)

- *Tanár úr 1943-ban született Budapesten, de Párkányban nőtt fel, ami a háború után újra Csehszlovákia része lett. Hogyan élte meg a kisebbségi létet gyermekként? Milyen volt Párkány hangulata a 40-es évek végén, 50-es évek elején?*

- Párkányban abban az időszakban a magyarok nem voltak kisebbségben (szerencsére ma sincsenek). Egyedül az jelentett problémát, hogy mikor tanköteles korú lettem, ott még nem nyílt meg a magyar iskola. Így aztán egy év késéssel lettem elsős. De ezt a késést behoztam, mivel tizenegy évfolyamos iskolában érettségiztem.

- *Szülei orvosi pályára szánták, és jelentkezett is a pilzeni egyetemre, de tanévkezdéskor Zólyomban kötött ki. Mi történt?*

- Nagyon egyszerű: a pártbizottság „káderokok miatt” visszatartotta a jelentkezésemet. Így aztán szüleim és tanárain unszolására pótfelvételiztem a zólyomi faipari főiskolára. Fel is vettek. Igaz, csak három hétig voltam „faiskolás”.

- *Ezután egy véletlennek (vagy az isteni gondviselésnek) köszönhetően lehetőséget kapott, hogy tanítson. Mindössze 18 évesen! Hogyan alakult a tanári pályája? Mikor volt az a pillanat, amikor minden kétséget kizáróan tudta, hogy ez a hivatása?*

- Zólyomban kaptam az értesítést, hogy mivel kevés a magyar pedagógus, képesítés nélküli tanárokat keresnek. Kaptam az alkalmon, és szeptember közepén elkezdtem tanítani az ipolyszalkai kilenc évfolyamos általános iskolában. Innen aztán már bölcsészkarra jelentkeztem a pozsonyi egyetemre. 1967-ben kaptam magyar-orosz szakos tanári oklevelet.

Nehezen tudok válaszolni arra a kérdésre, hogy mikor volt az a bizonyos pillanat. Talán már Ipolyszalkán. Ám az is lehet, hogy csak sokkal később, csak most érzem és tudatosítom igazán, hogy ez volt a hivatásom.

- *Hol és hogyan élte meg a 68-as eseményeket? A dubčeki reformok kiterjedtek-e a kisebbségi jogok szélesítésére? Milyen hatással volt ezt a folyamat a felvidéki magyar közösségre? Illetve volt-e esetleg valamiféle „megtorlás” a baráti (köztük magyarországi) tankok bevonulása után a magyar kisebbséggel szemben?*

- Az 1967/68-as tanévet egy katonai középiskolában töltöttem, ahol egyéves katonai szolgálatom alatt oroszot tanítottam. A kaszárnyában viszont meglehetősen keveset érzékeltünk a „prágai tavasz”-ból. A „bevonulás” már Párkányban ért. Visszagondolva, különösen fanyar humorú az, hogy voltak idősebb emberek, akik a magyar katonákat „felszabadítóként” üdvözölték. Persze ők is hamar kijózanodtak.

- *1970-ben került Kassára, ahol aztán az ipari középiskolában kezdett el tanítani, és nem sokkal később az intézmény igazgatóhelyettese is lett. Hogy került Kassára?*

- 1966-tól – már ötödévesként is – Párkányban tanítottam (kivéve az egy év katonaságot). 1969-ben megnősültem. Feleségem, akivel az egyetemen ismerkedtem meg, kassai származású. 1970 tavaszán egy kassai látogatásunk alkalmával találkoztunk a híres „Ipari” igazgatójával, aki hívott az iskolába, amely akkor a legnagyobb – és talán a legjobb – határon túli magyar intézet volt. A meghívást elfogadtuk.

- Az Ipariban működött egy legendás diákszínjászó-csoport az Ön vezetésével. Ez volt az IKSZ Iparista Kis Színpad, ahonnan a szlovákiai magyarság ma meghatározó színészei és rendezői kerültek ki, köztük Czajlik József, a Kassai Thália Színház jelenlegi igazgatója. Van-e kedvenc vagy meghatározó élménye a kisszínpad életéből?

- A színház már egészen fiatalon érdekelt, bár Párkányra nem volt jellemző az élénk színházi élet. Igaz, a komáromi Magyar Területi Színház szinte minden előadását elhozta városkánkba. Az iskolában kezdtem a színjátszást, először szereplőként, később – egyetemista koromban – már irodalmi színpadot szerveztem. Kassán aztán a diákszínjátszás életem részévé vált. Az IKSZ sikereire – szerencsére sok volt belőle – szívesen emlékszem.

- Érdekes egybeesés, de talán ez sem véletlen, hogy az Ön kassai érkezésével egy időben kezdett szerveződni a Thália Színház, akkor még Thália Színpad néven. A születő társulatnak az iskola biztosított kezdetben színpadot. Hogy is volt ez?

- Röviden talán annyit, hogy 1969-ben Beke Sándor fiatal rendező úgy gondolta, hogy Felvidéken a komáromi mellett még egy magyar színházra van szükség. Erre talán Kassa a legalkalmasabb

helyszínen. Támogatást elsősorban a Csemadok (Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete) vezetősége nyújtott, amelynek tagja volt Schulz György is, az Ipari akkori igazgatója, aki az alakuló társulatnak felajánlotta az iskola tornateremnek is használt dísztermét. A mai napig is ez a kassai Thália színházterme.

- *Tanár úr pályája szorosan összekapcsolódott a „szomszédban” alapított színházéval, és természetesen az alapító Beke Sándorral. 1990-95 között Ön volt az akkor már önálló színházként működő Thália dramaturgja, és mellette továbbra is tanított az Ipariban. Mi is történt pontosan 1990-ben?*

- Az iskola épületében „albérletben” működő Thália valóban még közelebb hozott a színházhoz. Igaz, Bekét öt-hat év múlva „kitűrték” a színházból, el kellett hagynia az országot, Magyarországon dolgozott. 1989-ben a „bársonyos forradalom” idején azonban visszajött, komáromi igazgatóként elkezdte az addig a Matesz kihelyezett részlegeként működő Thália önállósítását. Sikerral járt. A

kassai társulat egyetértésével felkért, legyen a színház dramaturgja és egyben művészeti vezetője.

- *Beke Sándor, a Thália Színház alapítója mellett azóta is rendszeresen dolgozik dramaturgként. Ennek a közös munkának egyik gyümölcse a tavalyi A kassai polgárok bemutatója. Miért csak 2015-ben sikerült Kassán bemutatni a Márai művét? Amellett, hogy színháztörténeti momentum, tekinthető-e történelmi tettnek?*

- Köztudott, hogy Márai Sándor tiltott szerző volt Európának ezen a részén. A 90-es évek aztán változást hozott. Úgy éreztük a „kassai polgár” és *A kassai polgárok* hazatérhetnek végre a városba. 1994-ben komoly szervezőmunka kezdődött, hogy a Thália a kassai szlovák színházzal közösen mutassa be Márai darabját (lesz magyar nyelvű és szlovák nyelvű előadás is). '95-ben aztán a szlovák politika ismét „bekeményített”. Sorra szüntette meg a nemzetiségi kulturális intézmények önállóságát. Ez lett e sorsa a Kassai Thália Színháznak is, így aztán megszűnt az intézményben a dramaturg státusza.

- *1995-ben új korszak nyílt az életében, családjával Esztergomban költözött, és a Temesvári Pelbárt Ferences Gimnázium tanára lett. Hogy esett a választás Esztergomra?*

- Családi körülményeink úgy alakultak, hogy elhatároztuk, Magyarországra költözünk. Éppen kapóra jött egy csábító ajánlat Esztergomból. És elfogadtuk az ajánlatot. Nem bántuk meg.

- *Gyerekkorában még Párkányból nézte Esztergomot, most éppen fordítva. Párkányból Esztergomba az út – köszönhetően a hídnak – ma mindössze tíz perc séta. Önnek mégis fél évszázadba telt, hogy megérkezzen a királyi városba. Milyen érzés?*

- Talán érthető, hogy ezt az érzést nehezen tudom megfogalmazni. Hiszen voltak évek, amikor csak nagyon nehezen lehetett eljutni a rokonokhoz, ismerősökhöz egyik városból a másikba. És ez nemcsak fizikai nehézségeket jelent, hanem a politikai bürokrácia okozta gondokat is.

- *A két várost összekötő hidat a háborúban robbantották fel, és csak 2001-ben építették újjá. Mit adott a régi-új híd a két városnak? Lehet-e mondani, hogy lélekben még inkább összenőttek?*

- Azt hiszem, nem én vagyok az egyetlen, akinek ha a kilencvenes évek vége felé azt mondják, hogy másfél évtized múltán úgy sétálhatok át Párkányba, hogy még útlevel sem kell hozzá, komolytalan utópiának minősíti. Ám szerencsére vannak az ember életében váratlan kellemes meglepetések. Biztos vagyok benne, hogy ezzel nemcsak én vagyok így, hanem sokan mások is a környéken. Igen, most már sok szempontból újra összekapcsolódott a két város, amelyet a történelem igazságtalanul szétválasztott.

- *A Frankában (a ferences gimnázium beceneve – a szerk.) is – hasonlóan a kassai Iparihoz – Ön vezette az iskolai diákszínjátszó kört, ahol szintén több, mára elismert színházi ember kezdte a pályáját.*

- Gondoljunk arra, micsoda évszázados hagyományai vannak a ferences iskolai színjátszásnak (elég talán a *Csíksomlyói passiót* említeni). Valóban továbbra is lelkesen szerveztem, vezettem a diákszínjátszókat a Frankában is, és szép sikereket értünk el.

- *A ferences gimnázium miben volt más, mint a kassai iskola?*

- Az Ipari és a Franka között van bizonyos különbség. Az előbbi kisebbségi szakközépiskola, ez pedig egyházi gimnázium. Én azonban sok egyezést is tapasztaltam. Minkét intézetben a diákok nem egy városból és közvetlen környékéről, hanem szinte az egész országból toborzódtak, voltak közöttük tehetséges, szorgalmas tanulók és bizony kevésbé szorgalmas, meg kissé fegyelmezetlen gyerekek is. Ám mindegyikükben volt és van valami, amit érdemes volt kibontakoztatni. Tanárként mindig ezt tartottam legfontosabb feladatomnak. Ezért nagyon jólesett, amikor 2009-ben megkaptam a MOL Új Európa Alapítvány Tehetséggondozásért Díját.

- *Tanár, rendező, dramaturg, vagy mindhárom?*

- Mindhárom, bár ezt nem tudnám igazán szétválasztani. Talán nem is szükséges, hiszen a tanár egy kicsit rendező is, és fordítva, a jó rendező nevel és tanít. A dramaturgia az irodalom, a szöveg összekapcsolása a színházzal, az élettel. Az iskolai színjátszásban a három nem választható szét. Az élet különös ajándékának tekintem, hogy „igazi” színházakban is dolgozhattam dramaturgként.

- *„Jó szóval oktasd, játszani is engedd / szép, komoly fiadat!” Ez egy Ön által szívesen idézett József Attila-sor. Tekinthető egyfajta mottónak?*

- Azt hiszem, az elmondottakból nyilvánvaló, miért éppen ezt idézem gyakran. Pontosan kifejezi azt, amire az életemet feltettem.

- *Nem szokványos életrajz az Öné, mégis tökéletesen ráismerni a XX. század második felére. A véletlennek tűnő, de a politikailag és történelmileg jól datálható fordulatok, és ezeknek – groteszk értelemben vett – humoros feloldásai beleillenek egy Hrabal-novellába. Mik a tervek a jövőre nézve?*

- Igen, ennyi röviden az életem. És ezzel elégedett vagyok. A kudarcok mellett vannak szép eredmények, sikerek is. Ezek nem lennének, ha nincs mögöttem, mellettem biztos családi háttér, megbízható társ. A jövő? Szeretnék még dolgozni, hasznos munkát végezni, elégedetten tölteni napjaimat családom körében, „míg az égi és ninivei hatalmak / engedik...”.

Pásztó András tanár, dramaturg, művészeti vezető, 1943-ban született Budapesten. Párkányban végezte a tizenegy éves középiskolát, majd az 1961/62-es tanévben Szalkán tanított. 1962-67 között a pozsonyi Komenský Egyetem Bölcsészettudományi Karán szerzett magyar-országi tanári oklevelet. 1966-70-ben Párkányban a kilenc éves általános iskola diákjait oktatta, 1970-től pedig a kassai Magyar Tannyelvű Középfokú Ipariskolában tanított. 1989-től a Szlovákiai Magyar Anyanyelv- és Kultúra Szövetségének tagja, 1990-ben megválasztották a Csehszlovákiai Magyar Amatőr Színjátszók Egyesülete vezetőségi tagjának. Kassán az Iparista Kis Színpad (IKSz) alapítója, vezetője, rendezője és dramaturgja. 1990-ben a kassai Thália Színpad önállósulásakor a színház dramaturgja és művészeti vezetője lett. 1995-től az esztergomi Temesvári Pelbárt Ferences Gimnázium tanára. Kezei alatt, az IKSz-ben és a Franka Színkörben kezdte a pályáját többek között Andrassy Máté színművész, Czajlik József színházigazgató és Radnai Márk rendező. Fontosabb díjai: MOL Tehetséggondozásért Díj (2009), Majer István-díj (2009); Kulcsár Tibor-díj (2015).

